

Харківська обласна рада
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Державне управління охорони навколишнього природного середовища
у Харківській області

**ЧЕРВОНА КНИГА
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
Тваринний світ**

Харків — 2013

БАБАК

Marmota bobak Müller, 1776
 Степной сурок / байбак

Клас Ссавці — Mammalia
 Ряд Гризуни — Rodentia
 Родина Вивіркові — Sciuridae

Природоохоронний статус

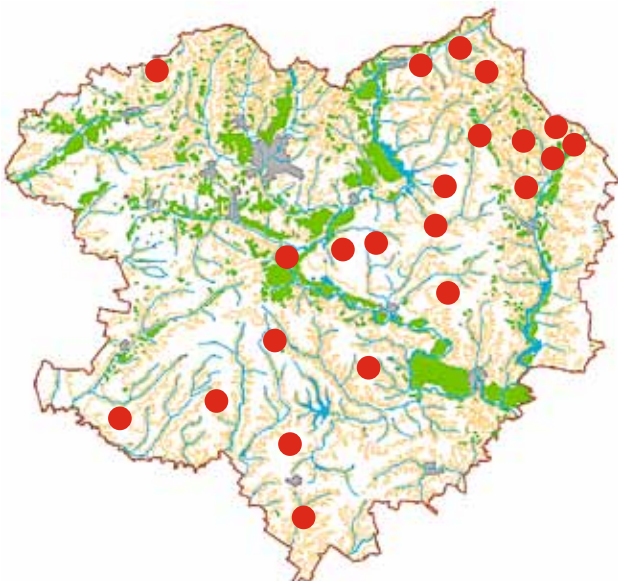
Вразливий.

Морфологічна характеристика

Маса тіла самців може сягати 8,5 кг при загальній довжині тіла 63 см, самиць — 7,5 кг при загальній довжині тіла 56 см. На передніх кінцівках чотири пальці; на задніх — п'ять. Хвіст короткий, пухнастий. Має яскраве солом'яно-жовте забарвлення хутра, що сполучається із темно-сірими, майже чорними ділянками хутра на голові та іржаво-коричневими ділянками спини. Відомі значні варіації забарвлення, що пов'язане із наявністю трьох різних пігментів, нерівномірно розподілених у волоссі тварини. Відмічалися бабаки-меланісти (чорного забарвлення) та особини із сизим забарвленням.

Ареал виду та його поширення у регіоні

Поширений у степовій і лісостеповій зонах Євразії, де зустрічається окремими колоніями та групами колоній. На схід поширений до Іртишу та північних районів Казахстану. В Україні наприкінці ХХ століття збереглися окремі поселення у Луганській, Донецькій та Харківській областях. У 60-х роках ХХ століття бабаки почали розселятися. У Харківській області природні поселення бабака існують у Дворічанському, Куп'янському, Шевченківському, Вов-

чанському, Печенізькому й Чугуївському районах. Реінтродукований майже у всіх інших районах області.

Чисельність

Наприкінці ХХ — початку ХХІ століть відбулось різке (майже удвічі) падіння чисельності. Сучасна популяція нараховує 27,7 тисяч особин.

Місця перебування

Степові ділянки — за умови існування повноцінного степового комплексу тваринного населення, що включає великих ратичних та хижаків. У степах, де рослинність не зріджується випасом, існування сталих поселень виду неможливе. В Україні живе винятково в антропогенно зміненому степовому ландшафті на деградованих пасовищах.

Особливості біології

Живе родинами, що об'єднуються у колонії. Нори двох типів: постійні (гніздові) і тимчасові (захисні або кормові). Гніздова камера постійної нори розташовується на глибині до 4–4,5 м, а довжина ходів сягає 25–60 м. Бабаки прокидаються на початку березня, а в першій половині квітня народжуються малюки. Самиця приносить 2–8 малят раз на 2–3 роки, що пов'язано із великим фізіологічним навантаженням та нестачею корму у короткий вегетаційний період. Статевозрілими стають на 2–3 рік життя. Живляться трав'янистою рослинністю — кореневищами і цибулинами рослин, паростками злаків і різнотрав'я. Вживають певні види рослин, та окремі їх частини, що перебувають на ранніх стадіях вегетації. За день бабак з'їдає до 1,5 кг. За весну і літо має накопичити достатні жирові запаси для сплячки, що триває з вересня по березень.

Основні чинники зниження чисельності

Припинення випасу великої рогатої худоби в степових балках, застоювання дератизаційних препаратів, неконтрольоване полювання.

Заходи охорони

Контроль заборони полювання; підтримка оптимального пасовищного режиму у місцях існування поселень бабака; на територіях природних резерватів — організація природного пасовищного навантаження (кінський випас, тощо). Заборона застосування дератизаційних засобів на природних степових ділянках.

Джерела інформації

Токарський, Ронкин, Савченко, 2011.

Автор: В. А. Токарський
 Фото: © В. А. Токарський